

Epistemologija izkoreninjanja zatiranja in izključevanja:

Alfabet za sodelovanje
z zaprtimi v Velikem otoku
pri Postojni in vsemi ujetniki
schengenske periferije

Refleksija uporniških praks v neposrednih življenjskih situacijah zatiranih

Samoorganiziranje izključenih je postalo najuspešnejša praksa gibanj onkraj neoliberalizma. Piqueterosi, nekdanji brezposelni argentinski delavci, ki danes samodoločajo prihodnost lastnih skupnosti, so se emancipirali z »organiziranjem izključenosti«. Še pred njimi so to poskusili zapatisti, pa Mapuche in druge uporne skupine v državah Latinske Amerike. Potreba po samoorganiziranju izključenih je v zadnjih letih čedalje pogosteje nastajala tudi v Sloveniji (in Evropi), vendar pa zanjo nismo našli moči in potrpežljivosti niti »izključeni« (mislimo na begunce, izbrisane, prebežnike, Rome, brezposelne, brezdomce idr. izključene zaradi statusa, spola, vere, barve kože) niti drugi ustvarjalci gibanj.¹ Namesto »perspektivnih gibanj«, ki bi prehajala predstave o »izključenosti«, smo vztrajali pri direktnih akcijah (katerih medijska odmevnost je v primerjavi z drugimi državami zares izjemna) in kritičnih intervencijah, ki so bile deležne javne pozornosti in odmevnosti. Direktna akcija in kritična intervencija pa imajo zgolj kratkoročne in omejene učinke. Če smo opozorili na nehumane razmere v centrih za tujce, so te kratkoročno odpravili, dolgoročno pa centre zapirali pred javnostjo in zaprte še bolj izolirali. S tem ko smo opozarjali na evropski apartheid, smo ga

¹ Med take pojavnosti prištevamo pomanjkanje političnih strank ali institucij, ki bi predstavljala ali vsaj delno sledila interesom in zahtevam gibanj; dnevno soočanje gibanja z ljudmi, ki pobegnejo iz centrov za tujce, ali pa težke življenjske situacije izbrisanih, ki se brez dohodkov preživljajo in aktivno upirajo; mladi, ki trpijo nasilje v družini; zatirani zaradi spolnih, verskih in drugih opredelitev. Gibanja v Sloveniji so po letu 2000 opredeljevala politike, ki jih še ni podprla politična stranka (niti vladna niti opozicijska): mirovne politike (proti vojnam, proti vstopu Slovenije v Nato, redefiniranje države in delov države kot svobodnih, avtonomnih mirovnih območij), antidiskriminacijske politike (predvsem najbolj pereča vprašanja prebežnikov, beguncev, izbrisanih, Romov, homoseksualcev idr.), invencijske avtonomne politike (zasedba zapuščenih in neizkoriščenih prostorov za avtonomne kulturne in politične namene, redefiniranje in odpiranje »javnega prostora«), alternativna produkcija razmerij in človekovih delovanj itn. Čeprav se gibanju vseskozi priključujejo nove posameznice in posamezniki, pa se čedalje pogosteje kaže potreba po institucijah in skupinah, ki bi naporno in uspešno delo aktivistov in aktivistk razbremenjevale z birokratsko infrastrukturo in servisi (pravne službe, posebne socialne in zdravstvene službe, nevladne organizacije za specifične potrebe skupin itn.).

nehote še utrjevali. Taka enkratna osvobajanja, ki pozovejo javnost, da bi odprla nov diskurz in odstrla »demokratske procese« evropeizacije, so se dolgoročno izkazala za nemočna enkratna »osvobajanja«, ki pa ne spreminjajo razmer bivanja in življenja zatiranih, če jim hkrati ne sledita še vrsta drugih metod in širok boj, ki z vseh vidikov pritiska na zapiranje in uničenje politik proti človeštvu ter množi in spleta upore, vključuje in organizira izključenost.

Do neke mere smo gibanja uspešno vzpostavljala skupnosti upornih, kjer so v nasprotju s kapitalistično družbo prevladovali odnosi vzajemnosti in solidarnosti, še vedno pa smo bili dokaj nemočni v vzpostavljanju razmer za emancipacijo in možnosti emancipacije zatiranih. Medtem ko smo do nedavnega še vztrajali v tej prometejevski praksi, pa jo bomo, kot vse kaže, slejkoprej premagali. Mreža za stalni obisk je naredila že pomembne korake na poti nadomeščanja direktnih akcij in kritičnih intervencij z vzpostavljanjem začasnega socialnega centra za vse, ki potrebujejo zatočišče pred represivnimi aparati državnih in drugih administrativnih organov »demokratizacije za nekatere«. Uspešen je bil boj okrog mreže, ki se je v letu 2005 začela aktivno soočati s samoorganiziranjem brezdomstva. Z vrsto akcij, javnih razprav, raziskovanja in vključevanja so represivnemu establishmentu iztrgali iz rok možnost represivnih intervencij in dehumanizacije. Z vzpostavitvijo dnevnih in nočnih socialnih centrov, alternativnega medija (časopis *Kralji ulice*), alternativno univerzo (Univerza pod zvezdami) in vrsto drugih aktivnosti, ki jih ustvarjajo in realizirajo brezdomci v sodelovanju z različnimi posameznicami in posamezniki, nevladnimi organizacijami in drugimi institucijami, so začeli proces emancipacije in transformacije nekdanjega sedimentiranega življenjskega položaja. Postali so subjekti svojih lastnih življenj ter v sodelovanju z vrsto drugih (študentov, aktivistov, skupin ipd.) promotorji nove oblike integracije, kjer so samo določevalci razvoja skupnosti, širše družbenosti in življenja.

Vsaka težnja po (samo)organiziranju izključenosti v tukajšnjem prostoru (če mislimo na izbrisane, prebežnike in druge skupine prebivalstva, ki so jim bile odvzete možnosti človeškega, dostojnega življenja in bivanja) je bila v gibanjih in tudi širše vedno sprejeta in soglašana – nikdar pa ni spodbudila tudi daljnosežne alternativne prakse, ki bi izključenost (samo)organizirala in jo z različnimi mehanizmi in prevarami (pri čemer mislimo predvsem na tiste, ki so zakoreninjene v spretnosti, domišljiji, ironiji ipd.) iztrgala iz izključevanja, kot smo pokazali na uspešnem primeru brezdomcev. Takšna naloga je zahtevna, kajti marginalizirani, zatirani, izključevani niso nikdar bili »zunaj« družbe. Kot ugotavlja Freire (2000), so od nekdanjega »znotraj« – znotraj strukture, ki jih je producirala v »bitja za druge«, v objekte. Rešitev pa ni v tem, da jih »integriramo« v strukture zatiranja, pač pa, da skupaj z njimi spremenimo strukturo, da bi lahko postali »bitja zase«. S tem bo integracija šele mogoča. Pri brezdomcih se je ta transformacija, da so sami brezdomci postali gibalci pogojev in možnosti brezdomstva, da so postali subjekti lastne emancipacije in spreminjanja svojih življenjskih razmer, pokazala za uspešno. Njihovo integriranje je bilo emancipatorno in ne podrejevalno oziroma adaptivno, kar so od njih zahtevale državne institucije in servisi, represivni organi in druge socialne službe.

Integracija in ne prilagajanje ali adaptacija

Integriranje s človekovo sovisnostjo, ki se razlikuje od *prilagajanja*, je posebnost človekovega delovanja, poudarja Freire (2005: 4). Integracija je rezultat sposobnosti, da se človek »prilagodi na realnost *ter hkrati tudi*, da ima kritično sposobnost izbire in spreminjanja realnosti.« Če

odločitve niso več njegove, če jih nekdo drug opravlja zanj, ne more biti integriran, pač pa zgolj prilagojen. To pa je značilnost refleksnega, živalskega sveta. Povsem evidentno je, zakaj neuklonljiv človek, z revolucionarnim duhom v državnih administrativnih formulacijah pogosto velja za »neprilagojenega«. Vendar establishment zahteva tovrstno »integracijo« (tako jo vsaj imenujejo), ki je evfemizem za adaptacijo. Z zavrnitvijo adaptacije zavračamo tudi izključevanje in razčlovečenje, z novo integracijo pa vključevanje in počlovečenje.

Na dane razmere v svetu se prilagajajo živali, človek pa se od živali razlikuje prav v tem, da se je sposoben integrirati – da je sposoben reflektirati pogoje in možnosti življenja, bivanja, delovanja in upiranja, ne pa jih zgolj refleksno, nagonsko sprejemati. Medtem ko gredo vse neoliberalne politike v smer »prilagoditev« in »objektivizacije« zatiranih, izključenih in izbrisanih prebivalcev in prebivalcev, pa gibanja skupaj z najbolj zatiranimi in razčlovečevanimi skupinami vsakič znova odpirajo in vzpostavljajo pogoje za integracijo. Ta revolucionarni proces, ki je, kot kaže, grožnja neoliberalni državi, pa se ne dogaja »za« zatirane, izbrisane, izključevane, pač pa »z« njimi. Dogaja se v obstoječem okolju – v svetu, ki mu pripadamo in ki ni zamrznjen, statičen in nespremenljiv, pač pa kot realnost v procesu transformacije. To je ena temeljnih razlik z neoliberalno ideologijo, ki nas prepričuje o statični podobi sveta, kjer obstaja samo sedanost (medtem ko prihodnost ni predstavljava oziroma je že določena).

V Sloveniji se je med gibanji vseskozi kazala temeljna nemoč – da nam za prekinitev izključevanja in za integracijo izključenih ni uspelo ustvarjati prostorov, kjer bi lahko izključena populacija (skupaj z gibanjem ali brez njega) vzpostavljala drugačno družbenost. Gibanjem ni uspelo ustvarjati možnosti za dostojno življenje, za skupnost, pač pa zgolj preboje k dostojanstvu – zase in za vse človeštvo. V tem so se boji v Sloveniji tudi močno razlikovali od alternativnih praks, metod in uporov ustvarjanja, ki so živa med gibanji v Latinski Ameriki (predvsem med staroselci in prekernimi). V tem so se gibanja v Sloveniji močno razlikovala tudi od bojev, ki jih ustvarjajo upornice in uporniki v Rimu in po drugih italijanskih mestih, ki gradijo stičišča: zapuščene zasebne in javne prostore, ki rabijo namenom špekulativnega kapitala, spreminjajo v domove za ljudi brez prostorov, brez državljanstev; za tiste, ki so jim bile odvzete vse pravice do človeka dostojnega življenja. Družbene vezi dostojanstva vzpostavljajo tudi med tistimi, ki so jih državni in drugi represivni migracijski aparati poskušali osamiti in povsem degradirati. Vzpostavljajo razmere, v katerih lahko nevidni in neslišni, tisti brez prostora in obrazov, sami artikulirajo svoja življenja. Hkrati pa so to tudi laboratoriji, v katerih se učijo tako zatirani in zlorabljeni kot tisti, ki morda nimajo avtentičnega izkustva zatiranosti ali zlorabe, vendar ju prepoznajo, uvidijo in s tem občutijo ter se angažirajo za spreminjanje življenjskih razmer za vse, ki so v taka razmerja posiljeni.

Prav tako smo zaostajali v prakticiranju dialoga namesto pretiranega verbalizma. Pod slednjim mislimo na besne konceptualne razlage, ki pa jim ne sledi delovanje. Freire to imenuje »žrtvovanje delovanja«. Besede postajajo izpraznjene konkretnosti in plitke, odtujene in odtujajoče. Mreža za stalni obisk je začela dialog, v katerega so se čedalje pogosteje vključevali tudi tisti, ki pred tem še niso glasno reflektirali uporov, pa tudi čedalje več nevladnih skupin in organizacij. Na rednih tedenskih skupščinah so se konstruirale metode in epistemologija upiranja.

Temeljne zavore upornih gibanj v Sloveniji, ki so se srečevala s prekernimi, kot so izbrisani, kolizejci, prebežniki, brezdomci ter drugimi zatiranimi in zatrtimi, so se z Mrežo začela

² Na to so vplivali številni dejavniki, med pomembnejše zagotovo sodi začasni avtonomni prostor v tovarni Rog, kjer je Mreža opravljala skupščine in vzpostavljala socialni center.

razreševati. Gibanje se je soočilo s potrebo po odpravi razločenosti in fragmentiranosti, ki nista simptom gibanj (čeprav nastopata tudi v gibanjih), kot pa simptom in principi sodobne kapitalistične družbe, ki ta razmerja vzpostavlja in diktira. Osredotočilo se

je na vzpostavljanje prve cone dostojanstva, iz katere in zaradi katere se bodo pozneje lahko plodili dostojanstveni boji. Mreža je začela vzpostavljati začasni socialni center, zatočišče za preganjane, poniževane in prisiljevane, zatirane in zlorabljene v Sloveniji in širše. Vendar do nastanka začasnega socialnega centra je vodila pot, ki je odprla tudi številne druge aktivnosti in prakse, v največji meri pa tudi vzpostavitev nove alternativne začasne avtonomne cone – tovarne Rog.

Od slonokoščenih stolpov do letočih Gambijcev – procesi emancipacije

Medtem ko je za gibanja v Sloveniji veljalo, da jim ni uspelo vzpostavljati razmer, v katerih lahko nevidni in neslišni, tisti brez prostora in obrazov, sami artikulirajo svoja življenja, pa se je ta simptom začel razreševati še pred razumnimi pričakovanji. Medtem ko smo še pozimi 2006 na tedenskih srečanjih na Inštitutu za ekologijo reflektirali nemoč in analizirali možnosti, se je potreba po novi praksi začela realizirati dokaj pravljíčno. Še v začetku leta se je namreč dogajalo, da je številnim (tako med izbrisanimi kot prosilci za azil) grozil izgon (deportacija) iz Slovenije (v državo, iz katere so »prišli«, ali v državo, za katero domnevajo, da je njihova matična država, kjer jih je čakalo marsikaj, zaradi česar bi deportacija za mnoge pomenila nepopravljivo pogubo ali smrt). To so bili prebežniki, ki so doživeli nasilje tako s strani slovenske policije, kot tudi drugih nelegalnih združb, ker so s svojimi pričevanji razkrivali umazane posle teh institucij in zvez (kot so pranje denarja, nasilno zadrževanje ljudi, trgovina z ljudmi itn.). Trgovina z ljudmi je donosen posel, zato pred njo niso imuni še tako kvalificirani delavci in delavke javnih služb. Potem so bili tu apatridi (ljudje, ki nimajo domovine, nimajo državljanstva itn.), pa tisti, ki so za azil zaprosili v Sloveniji, pa zatem še v kateri od držav EU, vendar so bili zaradi EU migracijskih politik izgnani nazaj v Slovenijo itn. Med takimi je v medijih nastopala družina Berisha. Vse več takih in podobnih zgodb družin in posameznikov smo spremljali in srečevali v gibanju in zato smo zapadali tudi v čedalje večjo nemoč.

Medtem ko so bili ti ljudje za birokracijo Ministrstva za notranje zadeve vseskozi »preprosto rešljivi primeri«, pa je gibanje nenehno upoštevalo posledice izгона ter hkrati tudi razmere, v katere bodo prisilno potisnjeni (ali v zaprte centre ali v »neobstoječe« prebivalce v Sloveniji, kot na primer izbrisani). Skrajno shizofren položaj se je le začel razreševati spontano.² Gibanje se je v polletnem popotovanju naučilo veliko novega, prav tako pa je, in to je najbrž tudi najpomembnejše, vzpostavilo nove načine, nove metode neposredne solidarnosti, delovanja s prebežniki in prebežnicami, tudi če so zaprti v centrih, novi poskusi za izpustitev nedopustno zaprtih ljudi itn.

Še bolj kot novi načini in nove metode se je oblikovala nova vednost, ki se z vprašanjem migracij ukvarja celostno, prek različnih segmentov in z razmeroma majhnimi vložki dosega nepredstavljivo. Po Freireju (2000: 72) vednost izhaja samo prek invencij in reinvencij, to je prek nenehnega, neučakanega, celostnega in upajočega preiskovanja ljudi, ki težijo k svetu in

s svetom, ter drug z drugim. Ta vednost se je oblikovala eksperimentalno, s poskušanjem in preizkušanjem mnogoterih načinov. Prek teh izkušenj se je povečala odgovornost.

Ko je bilo gibanje dovolj informirano o razmerah v centrih, predvsem pa o kršitvah, o življenjskih zgodbah zaprtih itn., se je, zaradi nečloveških razmer vzpostavila Mreža za stalni obisk, ki je povezovala predvsem posameznice in posameznike, aktivne v gibanju, ter nekatera aktivna društva in skupine, hkrati pa čedalje bolj tudi predstavnike manj znanih, vendar aktivnih nevladnih organizacij itn. Ker se je gibanje v šestletnem boju proti migracijski politiki v Sloveniji (in EU) učilo tudi iz lastnih napak, ni poklicalo k »izrednim razmeram« ter v boj proti nehumanim deportacijskim centrom vpoklicalo humanitarne organizacije ter druge državne institucije, ki bi si prale slabo vest, saj je to njihova poklicna skrb, pač pa je, samo, nemudoma organiziralo neposredno pomoč v centre, ki je vsebovala najnujnejše življenjske potrebščine, ki bi nekaterim pomagale preživeti, drugim pa vsaj malo polepšale vsakdan v taborišču. Te potrebščine so bile: energetske napitke, različna vitaminsko obogatena hrana, kava, čaj, mleko, čokolade, napolitanke; osnovne potrebe za osebno higieno, kot so šampon, milo, zobna krema, robčki, brisače itn., pa literatura (od časopisov do knjig) in telefonske kartice (za stik z domačimi ali prijatelji). Mreža za stalni obisk, ki se je osredotočila predvsem na Center za tujce v Velikem Otoku pri Postojni, v katerega so ta čas vozili še prebežnike iz Centra za tujce v Prosenjakovcih, ki so ga zapirali. Poleg treh temeljnih potreb za dostojanstvo človeka (možnost vitaminske hrane, možnost osebne higiene in možnost zunaj centra) je Mreža zbirala in vsak drugi dan v Postojno vozila še igrače, obleke za otroke, otroško hrano itn.

Gibanje je ključne informacije prejelo – spet bolj naključno kot načrtovano – od angažiranega evropskega državljanja, ki je tvegalo posledice pričevanja (saj bi bil v najslabšem primeru deportiran v matično državo, ki pa je država EU), ki je tudi sodeloval pri vzpostavljanju in razvoju delovanja Mreže. Med take temeljne informacije človeka z enomesečno izkušnjo »od znotraj« so sodile naslednje:

- Gibanje je vsa leta poskušalo v centre vstopati prek različnih društev in organizacij, raziskav in projektov, ki so jih posameznice in posamezniki ustvarjali vrsto let. Ker so bile možnosti za raziskovalno delovanje večinoma odvisne od arbitrarnih (skoraj po pravilu negativnih) odločitev zdaj direktorjev centrov, drugič MNZ, pa spet policije itn., je gibanje čedalje bolj izgubljalo informacije o realnih razmerah v centrih. Z novo informacijo iz prve roke: da se prebežnike in prebežnice, zaprte v Centrih za tujce, lahko obiskuje z individualnimi obiski (kot v bolnišnicah ali zaporih), le da mora vsak obiskovalec poznati ime posameznika ali družine, ki ga/jo bo obiskal, je Mreža vzpostavila pogoje za stalno prisotnost. Seznam zaprtih je ob rednih obiskih ažurirala ter ga na sestankih posredovala novim obiskovalcem, skupaj z napotki in refleksijo opažanj v centru.
- Drugi pomembni segment informacij je zagotavljal poznavanje centra in monitoring življenja prebežnikov v njem, še preden je Mreža vstopila vanj. Med take informacije monitoringa sodijo: natančna podoba ureditve centrov; preverjanje izvajanja in upoštevanja pravil, ki veljajo za centre; koliko ljudi in po kakšnih merilih naseljujejo v skupnih prostorih, kje so otroci, kje žene, kje družine in kje moški. Kdo so zaposleni v centru (policija, zdravstveni in socialni delavci, direktor, drugo osebje); katere so temeljne kršitve in neskladnosti s sicer nehumanimi ukrepi, zapisanimi v pravilniku ustanove; kateri zunanji

³ Ta postopek je spremljala dr. Jana Rošker, nepravilnosti pa je predstavila na tiskovni konferenci 19. julija 2006 v Rogu.

⁴ Tako je bilo prvotno poimenovanje centrov za tujce med letoma 2000 in 2001, ki pa so ga pozneje spremenili v »Center za tujce«.

⁵ Glej primer obiska predsednika dr. Janeza Drnovška v Centru za tujce v Velikem Otoku pri Postojni (20. julija 2006) ter kritiko in refleksijo, ki mu jo je Mreža za stalni obisk poslala v pismu pet dni za tem, na http://www.dostje.org/Prekla/article.php3?id_article=208.

⁶ Poleg obiskovanja taborišč in nogometnega turnirja se je Mreža lotila še vrste drugih aktivnosti: solidarnostni dogodek v Menzi pri Koritu (zbrali več kot 70.000 tolarjev za pomoč zaprtim), tretješolci z Osnovne šole Prežihovega Voranca v Ljubljani so zbrali 100.000 tolarjev za gambijska nogometaša Ansumana Keita in Ceesaya Fodaya, ki sta s pomočjo mreže začela trenirati pri domžalskem prvotligašu; dr. Špela Razpotnik, ki je prejela nagrado v višini 300.000 tolarjev za solidarnost ob izdajah revije brezdomcev (Kralji ulice), je denar namenila Mreži za uspešnejše odzivanje na potrebe prebežnikov; Zveza tabornikov Slovenije je prispevala ogromno igrač, ki jih je Mreža prepeljala tako v Veliki Otok pri Postojni kot tudi v Azilni dom na Vič ter v šolo Livada, ki jo obiskuje več kot 20 otrok iz Azilnega doma na Viču; ogromno materialne pomoči se je prek Mreže zbralo tudi v knjižnici Mirovnega inštituta; Mreža se je udeležila tabora brez meja v Gorici, kjer je sodelovala v akciji za zaprtje centra v Gradišču; odvetnik Beronja Sonny je ponudil strokovno svetovanje in pravno pomoč pri zahtevah za izpustitev tistih prebežnikov in prebežnic, za katere obstajajo pravne možnosti, da se jih izpusti, itn.

iz centra po šestih mesecih zapora, pomerila z zlatimi nogometaši slovenske državne reprezentance, Društvom Afriški center, italijanskimi aktivisti brez meja, novinarji *Ekiye* in *Mladine* ter skupino študentov.⁶ Pomembno je bilo tudi vzpostavljanje socialnega centra, ki bo služil kot začasno zatočišče vsem tistim, ki so jim raznovrstne arbitrarne neoliberalne politike izključe-

servisi in podjetja oskrbujejo zaprte v centrih in kakšna je kakovost oskrbe. Katere druge nevladne organizacije so prisotne v centrih in kakšne dejavnosti (če sploh!) izvajajo. Tako nekako je mreža izdelovala in gradila – žal groteskno – celostno podobo centra v Velikem Otoku pri Postojni.

- Tretji, za zaprte najbrž najpomembnejši segment, je mrežil informacije o možnostih za začasne izpuste ali za prekinitev pregona proti zaprtim. V ta namen je Mreža poiskala pravno pomoč, pisala garancijska pisma za tiste zaprte osebe, ki jih mora MNZ izpustiti, ter prevzemala odgovornost za bivanje zunaj centra. Prav tako je vzpostavljala začasni socialni center v Rogu in iskala še druge načine pritiska za izpustitev zaprtih (na primer protipravno pridržanje in vrsta napak v postopku zaprtja kitajske državljanke).³ Do konca julija ji je uspelo šestim gambijskim nogometašem urediti dovoljenja za bivanje zunaj Centra za tujce.

Ker je Mreža za stalni obisk na vse zgornje informiranje ter z monitoringom prejela srhljivo podobo kršitev v centru, kar je zbirala prek osebnih zgodb zaprtih prebežnic in prebežnikov v centrih, je pogosto obupavala med potrebo po takojšnji intervenciji in razrešitvi nehumanih razmer ter vztrajnim in počasnim urejanjem dolgoročnih sprememb glede samega obstoja centov za »odstranjevanje« tujcev.⁴ Vendar so ljudje v mreži imeli veliko potrpljenja in znanja, saj so se učili iz prejšnjih neuspešnih poskusov, ko so za spremembe razmer vpoklicali nevladne organizacije, varuha človekovih pravic idr. Razmere so se vsakič izboljšale, vendar le za kratek čas medijskega spremljanja in institucionalne prisotnosti – potem pa so se vedno znova vrnile v ustaljene tirnice dehumanizacije in zatiranja. Prav tako se je uporniški diskurz pervertiralo v humanitarizme in paternalizme.⁵ Ker nobena od institucij ni prepoznala potrebe po nenehni prisotnosti v centrih in spremljanju, razmer in življenja zaprtih, so take intervencije pogosto dolgoročno le še poslabšale centre ter jih usposobile za še bolj zaprte, nedostopne in dehumanizirajoče.

Mreža se je najmanj enkrat na teden sestajala na permanentnih antirasističnih skupščinah v Rogu, ter načrtovala obiske, določala »prioritete« glede na potrebe, pripravljala dokumentacijo, zbirala materialno in denarno pomoč, prirejala solidarnostne in dobrodelne akcije. Med vidnejše dogodke sodi tudi nogometni turnir – Nogomet za svobodo gibanja (2. julij 2006), kjer se je skupina Letečih Gambijcev, kateri je bil odobren tridnevni izhod

vanja (kot so migracijska, socialna idr. politike) onemogočile možnost dostojnega življenja ter jih z vsemi (represivnimi) sredstvi poskusile degradirati v živali.

Veliki/Goli Otok pri Postojni

Če bi želeli popisati vse nepravilnosti, ki so se dogajale v centru, bi potrebovali rubriko »dosje«, kamor bi dnevno pripenjali nove in nove ugotovitve zlorab, pohabljenja, zaničevanja, nestrokovnosti in drugih vrst kršitev. Da pa vseeno postrežemo z nekaterimi temeljnimi kršitvami, ki zahtevajo takojšnjo, celostno intervencijo (tako za neusposobljeno in boječe osebje, ki vodi center, kot za vse servise, ki center oskrbujejo) – zaprtje centra (za kar se bori gibanje) ali pa vsaj k zaposlovanju usposobljenih kadrov, ki ne bi še bolj pohabljali že tako zlorabljenih človeških življenj (kar bi moralo biti sprejemljivo tudi za migracijsko politiko katere koli države!). Poglejmo nekatere najbolj temeljne kršitve, ki smo jih ugotavljali že v raziskavi 2001 in jih je tokrat ponovno razkriva tudi Mreža za stalen obisk:⁷

1. Zastrupljanje s hrano: podjetje Eurest, ki center oskrbuje s hrano, je prebežnike večkrat zastrupilo s hrano (v hrani je bil vonj po bencinu), zaradi česar so zaprti bruhalo in trpeli druge zdravstvene težave.
2. Podhranjenost in energetska prazna hrana, zaradi česar so mnogi v centru, ki imajo za sabo dolge mesece zapora, izgubili tudi po več deset kilogramov. Posebej so trpeli otroci.
3. Trpinčenje in zanemarjanje pravic otrok: otrokom je dovoljeno imeti zgolj tri obroke slabe hrane, prav tako se jim preprečuje gibanje zunaj zaprtih in zagrajenih površin, ponekod tudi bivanje s starši, pa obiskovanje izobraževalnih institucij itn.
4. Prisilno uživanje zdravil: zdravniško osebje je prebežnikom določalo jemanje pomirjeval in uspaval. Z omamljanjem motoričnih sposobnosti bi jih »laže« nadzorovali pred begom.
5. Nepravilno vodenje postopkov (pri čemer mislimo predvsem seznanjanje prebežnic in prebežnikov, da imajo možnost zaprositi za azil; za številne prebežnice in prebežnike se je ugotovilo, da so bili pridržani v popolnem neskladju s postopki).
6. Preprečevanje in onemogočanje komunikacije s sorodniki in podporniki.
7. Poskusi preprečevanja obiskov in kratenja pravic do dolžine obiska, ki so sicer jasno označene v sobi za obiske. Predstavnice in predstavniki Mreže so se soočali z izjemno arbitrarnimi pravili, ki jih je policija vsakič znova postavljala ob obiskih.
8. Rasna in verska nestrpnost se je manifestirala tako, da prebežnikom niso dovoljevali dostojnega opravljanja verskih obredov ali potreb. Prav tako niso upoštevali njihovih prehranskih in drugih navad, ki jih gojijo skupaj z veroizpovedjo.
9. Pravna pomoč in prevajalske službe niso delovale!
10. Monitoringa nad zaposlenim osebjem, ki za svoje delo večinoma ni usposobljeno, ni bilo.⁸
11. Pogoste grožnje in zatiranje zaprtih predvsem s strani nekaj zaposlenih; pri čemer se je izkazalo, da prihaja tudi do spodbujanja in poskusov fizičnih konfliktov med osebjem in zaprtimi.
12. Ločevanje družin.

⁷ Mreža za stalni obisk jih je predstavila na tiskovni konferenci 19. julija 2006 v Rogu. Opis je izhajal iz konkretnih pričevanj prebežnikov v času obiskov ter tudi tistih, ki so center zapustili.

⁸ Mreža se je srečevala z delavkami in delavci v centru, ki so zaradi svojih osebnih življenjskih razmer pogosto izvrševali naloge in opravila v centru, s katerimi se niso strinjali. V to jih je potiskal njihov lastni prekerni življenjski položaj, zaradi katerega niso želeli tvegati zaposlitve. Ena izmed ugotovitev, ki se kaže v številnih podobnih primerih zatiranja, je, da zatiranje izvajajo tisti, ki so tudi sami zatirani, ali pa jih v tak položaj sili njihov lastni prekerni položaj – ne pa tisti, ki vzpostavljajo pogoje za izvajanje in reprodukcijo zatiranja.

⁹ Medtem ko paternalizem in humanitarizem govorita, delujeta in določata v imenu zaprtih in za zaprte, pa je Mreža delovala skupaj z zaprtimi, kar si zasluži vsak človek, če posegamo v njegovo življenje, v človekovo integriteto.

¹⁰ S tem se je ukinil prevladujoči diskurz ločevanja med »nami« in »vami« in odprl diskurz o naših lastnih vpetostih v krivični in dehumanizirajoči svet.

Iz takih dokaj nemogočih razmer je gibanje potegnilo epistemologijo upora, ki je omogočala dostojanstveni boj tako zaprtih kot predstavnic in predstavnikov Mreže. Ta se je oblikoval in bogatil prek

1. SOLIDARNOSTI, ki odpira in vzpostavlja pogoje za
2. SAMOORGANIZIRANJE zaprtih ter ne spodbuja paternalizma ali humanitarizma;⁹
3. VKLJUČEVANJE ZAPRTIH V MREŽO;¹⁰
4. ZAPRTJE VSEH TOVRSTNIH CENTROV v Sloveniji, Evropi in drugod po svetu prek globalnih mrež, uporov in taborov.

Daleč najbolj nepričakovana praksa, ki se je vzpostavila znotraj centra in je bila odgovor na aktivnosti Mreže, je bila solidarnost, ki so jo organizirali zaprti v centru. Čeprav so v tovrstna taborišča zaprti ljudje z različnimi življenjskimi izkušnjami, ki jih je ponavadi spremljalo zatiranje, trpinčenje, omejevanje svobode izražanja in delovanja, so prebežniki v Velikem Otoku pri Postojni kaj hitro določili, da je vsaka vrečka, ki jo Mreža prinesla na obisk in ki je pomenila skromno zalogo hrane, vitaminov, telefonskih kartic, tobaka, revij ipd., darilo za vse. Njihovi odnosi, ki jih je prej upravljala struktura (odtujenost, tekmovanje, adaptacija, pokornost, ločevanje itn.), so prerasli v odnose skupnosti, ki se je samoorganizirala. Pomoč, ki je prihajala v center, so delili upoštevajoč potrebe in prioritete zaprtih (otroci, dehidrirani, bolni, podhranjeni, depresivni, apatični itn.). V najbolj totalni ustanovi v Sloveniji se je vzpostavila solidarnost med mnogoterostjo ljudi, ki so bili žrtve preganjanja in nasilja v lastnih državah, v Sloveniji pa so jih osamili v zaprte ustanove. Solidarnost je prerasla rasne, verske, razredne, starostne, nacionalne, spolne idr. različnosti ter jih povezala v samoorganiziranju.

Analiza delovanja Mreže za stalni obisk in potek samoorganiziranja prebežnikov in prebežnic v Velikem Otoku pri Postojni jasno pokaže, kako se lahko tudi v času neoliberalizma dostojanstveno upirajo tako znotraj kot zunaj totalnih ustanov. Prav tako pokaže, kako se lahko solidarnost vzpostavi tudi v najbolj izoliranih in represivnih ustanovah. Pa naprej: da so upori lahko uspešni in da z upiranjem že vzpostavljamo drugačno družbenost – nove vrste skupnosti, ki temeljijo na nefetižiranih odnosih. Mreža za stalni obisk je s prebežniki v Velikem Otoku pri Postojni pokazala, kako se lahko reče »ne« neoliberalnemu fatalizmu, ki ga utemeljuje etika trga in ki smo mu priča v zadnjih desetletjih. Še bolj pa, kaj je alternativa onkraj neoliberalizma in kako jo lahko uresničujemo.

Avtentični boji in humanizacija

Obstaja vrsta procesov, ki peljejo k humanizaciji. Zgodovina je proizvedla vrsto teoretikov, ki so opozarjali na podobne faze ali pogoje za humanizacijo. Freirejeva teorija izobraževanja zatiranih je nazorna in konkretna. Da bi izstopili iz zatiranja, moramo najprej kritično prepoznati vzroke, da lahko skozi transformacijsko delovanje ustvarjamo nove situacije, ki nam bodo omogočale prizadevanja za izpopolnjeno človeškost. Boj za človeštvo se začne v avtentičnem boju za spreminjanje lastnega položaja. Tako nam Freire daje napotke, s katerimi se moramo soočiti, da smo lahko sami tisti, ki skupaj z drugimi osvobajamo sami sebe in s tem človeštvo. Freire (2000: 48) pravi, da: zatirani dopuščajo dvojnost, ki se je osnovala v njihovih najbolj skri-

tih bitjih. Odkrivajo, da brez svobode ne morejo obstajati avtentično. Čeprav si želijo avtentičnega obstoja, pa se ga bojijo. Tragična dilema zatiranih, ki jo morajo upoštevati, je: konflikt med tem, ali biti celostni ali razločeni, izgnati zatiralce ali ne, med človekovo solidarnostjo ali alienirano tekmovalnostjo, med sledenjem predpisov ali imeti možnost izbire, biti opazovalec ali delujoči, med delovanjem ali iluzijo o delovanju prek delovanja zatiralcev, med govoriti ali biti tiho, kastrirati moči za ustvarjanje in poustvarjanje, v svoji moči spreminjanja sveta.

Verodostojna osvoboditev ali proces humanizacije je praksa: delovanje in refleksija ljudi na podlagi sveta, da bi ga spremenili (Freire 2000: 79). Od maja 2006 jo uresničuje Mreže za stalni obisk, aktivisti in aktivistke skupaj s prebežniki in prebežnicami. Permanentna antirasistična skupščina v Rogu deluje tudi z izbrisanimi, pa s prebivalci Kolizeja, zaprtimi v Azilnem domu na Viču itn. Avtentični boji so vsakič znova pred težavo, da se razblinijo, saj je emancipatorično ustvarjanje v neoliberalizmu naporno in odgovorno delovanje vseh tistih, ki si upajo negirati neoliberalno fetišizacijo ter hkrati vzpostavljati nova razmerja in družbenost.

Literatura

- BRUMEN, B. (5. 11. 2003): *Migranti v Afriki*, predavanje na festivalu LUPA, cikel predavanj »Prebežniki kot moralno, razredno in rasno vprašanje«. Ljubljana, Metelkova mesto, Klub Gromka.
- BRUMEN, B. (2003): *Privatizacija vojne ali kakšno zvezo ima Afrika z okupacijo Iraka*. V: Časopis za kritiko znanosti, št. 213-214. Ljubljana, Študentska založba, str. 76–90.
- FREIRE, P., DONALDO, M. (1995): *A Dialogue: Culture, Language and Race*. Harvard Educational Review, letnik 65, št. 3.
- FREIRE, P. (2000): *Pedagogy of the Oppressed*. London, The Continuum International Publishing Group Inc.
- FREIRE, P. (2004): *Pedagogy of Hope: Reliving Pedagogy of the Oppressed*. London, New York, Continuum.
- FREIRE, P. (2005): *Education for critical consciousness*. London, New York, Continuum.
- GREGORČIČ, M. (2005): *¡Alerta roja! Teorije in prakse onkraj neoliberalizma*. Ljubljana, Časopis za kritiko znanosti, zbirka @Politikon, Študentska založba.
- HOLLOWAY, J. (2004): *Spreminjajmo svet brez boja za oblast: pomen revolucije danes*. Ljubljana, Časopis za kritiko znanosti, zbirka @Politikon, Študentska založba.
- PAJNIK, M., LESJAK-TUŠEK, P. in GREGORČIČ, M. (2001): *Prebežniki, kdo ste?*. Ljubljana, Mirovni inštitut, zbirka Politike.
- VANEIGEM, R. (1975): *Terrorism or Revolution, an introduction to Ernest Coeurderoy*. Black Rose.